

Liite vaalikäskeyn

TÄSSÄ LIITTEESSÄ ESITETYT JÄRJESTELYT TULEE SUUNNITELLA JA NIIDEN TOTEUTTAMISEEN TULEE VARAUTUA. JÄRJESTELYT TULEE TOTEUTTAA VAIN SIINÄ TAPAUKSESSA, JOS VAALILAIN MUUTOS TULEE VOIMAAN.

1. LAITOSÄÄNESTYS PUOLUSTUSVOIMOISSA

1.1. Yleistä

Tässä liitteessä on käsketty erikseen varautumisesta vaalilain 9 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisen laitosäänestyksen järjestämiseen varusmiehille. Koulutukselliset toimenpiteet on suunniteltava ja varauduttava toteuttamaan sen varalta, että vaalilain muutos tulee voimaan.

Vaalilakiin suunnitellaan kiireisellä aikataululla väliaikaista lakimuutosta, joka toteutuessaan velvoittaisi järjestämään laitosäänestyksen Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavien joukko-osastojen varuskunnissa (jäljempänä ns. laitos). Laitosäänestyksen järjestäminen Puolustusvoimissa ei ole ollut mahdollista voimassa olevan vaalilain perusteella. Lakimuutos olisi toteutuessaan väliaikainen ja koskisi vain vuoden 2021 kuntavaaleja. Pääesikunnan oikeudellinen osasto ja koulutusosasto ovat valmistelleet asiaa yhteistyössä oikeusministeriön ja Rajavartiolaitoksen kanssa.

Ennakoäänestys tulisi lakimuutoksen myötä järjestää **Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavien joukko-osastojen varuskunnissa**. Laitosäänestys järjestettäisiin siten sellaisissa varuskunnissa, joissa sijaitsee varusmieskoulutusta antavia joukko-osastoja tai niiden osia. Lakimuutoksen tarkoituksena on mahdollistaa varusmiehille äänestäminen terveysturvallisesti paikassa, jossa nämä pääsääntöisesti suorittavat varusmiespalvelustaan. Mikäli laitosäänestämisen järjestämisvastuun osalta jäisi tulkinnan varaa, suositeltaisiin käyttämään varusmiesmyönteistä tulkintaa. Olennaista on, että jokaiselle varusmiespalvelustaan suorittavalle muodostuu tosiasiallinen mahdollisuus halutessaan käyttää äänioikeuttaan ja varusmies on etukäteen tietoinen siitä, milloin ja missä yhteydessä äänestysmahdollisuus hänen osaltaan toteutuu. Tarkoituksena on välttää epätarkoituksenmukainen ja terveysturvallisuutta vaarantava varusmiesten kuljettaminen paikasta toiseen äänestämistä varten. Laitosäänestys kohdentuu erityisesti sekä ennakoäänestyksen aikana että varsinaisena äänestyspäivänä palveluksessa oleville, mutta laitosäänestysmahdollisuutta saa hyödyntää myös kyseisen joukko-osaston muut varusmiehet.

Ehdotetun vaalilain muutoksen toteutuessa varusmiehillä (ja vastaavasti naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavilla) olisi mahdollisuus ennakoäänestykseen sotilasalueella. Laitosäänestyksen piiriin eivät siten kuuluisi esimerkiksi Puolustusvoimien henkilökunta tai kadetit. Ennakoäänestysaikana laivapalveluksessa olevien varusmiesten osalta vaalilain muutos ei toisi muutoksia ja äänestys toteutettaisiin voimassa olevan vaalilain mukaisesti. Laitosäänestys toteutettaisiin vaalikäskeyn luvun "ENNAKKOÄÄNESTYS LAITOKSISSA" luvun mukaisesti ja vastaavalla tavalla kuin äänestys toteutetaan muissa vaalilain 9.1 §:n 3 kohdan tarkoittamissa laitoksissa (esim. rangaistuslaitokset ja sairaalat).

Laitosäänestyksen toteuttamisesta vastaa kunnanhallituksen ennen vaaleja asettama vaalitoimikunta. Tiivis yhteistyö laitosäänestyksen piiriin kuuluvien varuskuntien ja vaalitoimikuntien välillä on kuitenkin erittäin tärkeää laitosäänestyksen toteuttamiseksi siinä tapauksessa, että lakimuutos tulee voimaan.

Pääesikunta käski asiakirjalla AR7238/14.4.2021 nimeämään lakiehdotuksen mukaisen laitosäänestyksen piiriin tulevista varuskunnista yhteyshenkilöt, joita tullaan ohjeistamaan asiassa tarkemmin lakimuutoksen mahdolliseen voimaan tuloon liittyen.

2. LAITOSÄÄNESTYKSEN TOTEUTTAMINEN PUOLUSTUSVOIMISSA

2.1. Laitosäänestyksen järjestämismvastuu

Kuntavaalien ennakoäänestyksen järjestämisestä laitoksessa (laitosäänestys) huolehtii kunnanhallituksen ennen vaaleja asettama vaalitoimikunta. Vaalitoimikuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja yksi muu jäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, kuitenkin vähintään kolme. Laitoksessa ennakoäänestys toimitetaan vähintään yhtenä ja enintään neljänä päivänä ennakoäänestysaikana (laki vuoden 2021 kuntavaalien siirtämisestä 2.2 §).

2.2. Äänestysmateriaali

Keskusvaalilautakunta toimittaa vaalitoimikunnalle kaikki laitosäänestyksessä tarvittavat vaaliasiakirjat ja -tarvikkeet ennen ennakoäänestyksen alkamista. Vaalitoimikunta vastaa materiaalin (esim. ennakoäänestysasiakirjat) riittävydestä ja lain vaatimusten mukaisuudesta. Tätä varten vaalitoimikunta tarvitsee esimerkiksi tiedon siitä, kuinka monta äänioikeutettua kussakin laitoksessa on. Jos äänestyskoppeja tai vastaavia käytetään, vaalitoimikunnan on sovittava keskusvaalilautakunnan kanssa niiden toimittamisesta ao. laitokseen.

2.3. Tiedottaminen

Vaalitoimikunnan asiana on huolehtia siitä, että ennakoäänestysajoista ja ennakoäänestyksen tarkemmasta järjestelystä tiedotetaan äänestäjille ennakoäänestyspaikassa julkipantavin kuulutuksin tai tiedottein ja tarvittaessa muullakin sopivalla tavalla. Ennakoäänestyksestä on tiedotettava tarvittaessa myös laitosten osastoissa ja potilashuoneissa. Vaalitoimikuntien tulee etukäteen olla yhteydessä asianomaisen laitoksen johtoon ja sopia tiedottamisen järjestämisestä sen takaamiseksi, että äänestystoimituksesta ja sen ajankohdista sekä varuskuntakohtaisesta paikasta tiedotetaan riittävästi laitoksessa oleville äänioikeutetuille.

2.4. Äänestysajankohta

Laitosäänestys toteutetaan 1-4 päivänä vaalitoimikunnan päätöksen mukaisesti ennakoäänestysaikana. Suunnitellessaan ennakoäänestyksen järjestämistä laitoksissa vaalitoimikunnan tulee ottaa yhteys asianomaisen laitoksen johtoon ja pyrkiä toimeenpanemaan äänestys niin tarkoituksenmukaisella tavalla kuin se kulloinkin on mahdollista. Vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että äänestysjärjestelyt eivät vaaranna laitoksen varsinaisen toiminnan häiriötöntä sujumista. Vaalitoimikunnan tulee siten varmistaa laitosäänestyksen järjestämistä suunniteltaessa parhaiten soveltuvat ajankohdat laitoksen henkilökunnalta. Laitosäänestyksen ajankohtia sovittaessa tulee huomioida mahdollinen harjoituskausi ja ajankohtien jakaminen osastoinnin mukaisesti.

2.5. Äänestyspaikka

Äänestyspaikka sotilasalueella tulee pyrkiä sijoittamaan siihen soveltuvalla turvaluokan alueelle (esimerkiksi sotilaskoti tai äänestykseen soveltuva piha-alue).

Äänestyspaikan (äänestystilan) sijainnissa on erityisesti kiinnitettävä huomiota vaalisalaisuuden säilymiseen. Ennakoäänestykselle varattu paikka on sijoitettava laitoksessa sellaiseen tilaan, joka ei ole muussa käytössä äänestämisen aikana. Äänestäjän on hankaluuksitta päästävä tähän tilaan. Äänestyspaikan sijainnista on laitoksessa oltava tarpeellinen opastus. Kaksikielisessä kunnassa kilpien ja muiden yleisölle suunnattujen opasteiden on oltava suomen- ja ruotsinkielisiä. Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kunnissa opasteet on laadittava myös saamen kielellä. Äänestyspaikan sijainnissa on kiinnitettävä huomiota myös siihen, että paikan valaistus on riittävä ja että äänestys voidaan hoitaa turvavälit säilyttäen.

Laitoksessa äänestävällä tulee olla mahdollisuus tutustua oikeusministeriön ehdokaskirjaan (Ehdokkaat kuntavaaleissa 2021). Vaalitoimikunnan harkinnan mukaan voidaan käyttää myös oman kunnan ehdokaslistojen yhdistelmää. Ne on asetettava ennakoäänestyspaikkaan siten, että äänestäjät voivat niihin vaivattomasti tutustua. Vaalitoimikunnan on pidettävä äänestäjien nähtävillä myös oikeusministeriön ohjeita äänestäjälle äänestysnumeron merkitsemisestä.

Äänestys ennakoäänestyspaikassa on järjestettävä siten, että vaalisalaisuus säilyy. Laitoksessa ennakoäänestys on tarvittaessa järjestettävä myös eri osastoissa ja potilashuoneissa tapahtuvaksi. Sopivimmin ennakoäänestys esimerkiksi sairaalassa järjestettäneen siten, että vaalitoimikunta aluksi ottaa äänestäjiä vastaan laitoksen ruokasalissa tai muussa suurehkoissa, tarkoitukseen soveltuvassa huoneessa ja käy tämän jälkeen erikseen niiden liikuntakyvyttömiä vuodepotilaiden luona, jotka ovat ilmoittaneet olevansa halukkaita käyttämään äänioikeuttaan. Sopiva hetki mennä sisälle potilashuoneeseen ja tarvittavat hygieniajärjestelyt on tapauskohtaisesti vielä varmistettava henkilökunnalta.

Kaikille asianomaisessa laitoksessa oleville ennakoäänestämiseen oikeutetuille on varattava mahdollisuus äänioikeutensa käyttämiseen. Vaalitoimikunnan on hyvä vielä ennen poistumistaan laitoksesta varmistaa henkilökunnalta, että kaikki halukkaat ovat saaneet mahdollisuuden äänestää.

2.6. Pääsyoikeudet

Vaalitoimikunnan jäsenten ja mahdollisten vaalitarkkailijoiden pääsy- ja liikkumisoikeuksien osalta tulee noudattaa niistä annettuja Puolustusvoimien normeja. Yhteystyö kunnan kanssa on tärkeää järjestelyjen sujuvuuden varmistamiseksi jo ennen mahdollisen lakimuutoksen voimaan tuloa. Kunnalle tulee ilmoittaa hyvissä ajoin yhteyshenkilö laitosaänestyksen piiriin kuuluvasta varuskunnasta sekä ohjeet vaalitoimikunnan jäsenten pääsylvien hakemiseen.

Laitosaänestyksen piiriin kuuluvassa varuskunnassa tulee myös varautua osoittamalla tarpeellinen määrä henkilökuntaa toimimaan isäntänä sotilasalueelle saapuville vaalitoimikunnan jäsenille ja mahdollisille vaalitarkkailijoille. Vaalilain 184 §:n 2 momentin mukaan oikeusministeriöltä erikseen valtuutuksen saaneella vaalitarkkailijalla on oikeus olla läsnä silloin kun vaaliviranomainen suorittaa tehtäviään. Vaalitarkkailijan läsnäolo-oikeus kattaa siten vain vaaliviranomaisen toiminnan seuraamisen.

Oikeusministeriö toimittaa tarvittaessa Puolustusvoimille tarpeelliset tiedot oikeusministeriön kuntavaaleihin valtuuttamista vaalitarkkailijoista. Oikeusministeriön tiedossa ei toistaiseksi ole vaalitarkkailumission kohdistumista Suomeen vuoden 2021 kuntavaaleissa.

2.7. Vaalitoimitus

Äänestäjällä, joka ennakköäänestykselle määrätynä aikana on saapunut ennakköäänestyspaikkaan, mutta ei ole ehtinyt äänestää sinä aikana, on oikeus äänestää sanotun ajan päätyttyäkin. Toimitusta ei siis saa laitoksessa keskeyttää tai lopettaa ennen kuin jokainen, joka äänestämistä varten on saapunut ennakköäänestyspaikkaan ennen sen sulkemista, on saanut tilaisuuden käyttää äänioikeuttaan.

Vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että järjestys ennakköäänestyspaikassa säilyy moitteettomana ja vaalitoimitus sujuu häiriöttä. Ennakköäänestyspaikassa saapuvilla olevien on noudatettava niitä määräyksiä, joita vaalitoimikunta harkitsee tarpeelliseksi antaa.

Äänestysaikana on erityisesti valvottava, ettei ennakköäänestyspaikassa tai sen välittömässä läheisyydessä pidetä puheita eikä julkipanna tai jaeta painettuja tai kirjoitettuja kehotuksia eikä millään tavalla vaikuteta tai yritetä vaikuttaa vaalivapauteen. Mikäli määräyksiä tässä suhteessa rikotaan tai yritetään rikkoa, vaalitoimikunnan on heti poistettava häiritsijä ennakköäänestyspaikasta, tarvittaessa poliisiviranomaisen avulla. Vaalitoimikunnan on tarvittaessa pidettävä huoli siitä, että äänioikeuttaan jo käyttäneet poistuvat viipymättä ennakköäänestyspaikan äänestystilasta.